

לשכת הגזית — סנהדרין. דור שהיה אפל — מרוב ענן שלא ירדו גשמים. הושעת בתפלתך — מן המיתה, שהנאל עליהם שזנע. של אותו צדיק — חוני המעגל היה מנטער על המקרא הזה. שיר המעלות — לשון עליו. היינו כחולמים — כחלוס נדמה גלות צלל שהיה שזעיס שנה. שבעין שני בחלמא

— נחמיה: מי איתא דנייס שבעין שנין בחלמיה = ויש אלס יסן שזעיס שנה צשינה אחת? עד שבעין שנין — לא טעין פירא צטעינא קמיימא. יתיב — חוני המעגל וקא כרין רפמא. הכי גרסינן: עלמא בחרובא אשכחתי, כי היכי דשתלי לי אבהתי אנא נמי אישתיל לבראי. אהדרא ליה משוניתא = עלמא צביצומי סן סלע. ואיכסי מעינא דאינשי — ולא אשכחווהו חס. רמכי רמכי — ווליי וולדות צללו השנים דנייס, מעוברת זכר הימה, וחזר וצא עליה, והולידו. אמר להו — שאל להון: בנו של חוני המעגל קיים הוא. נהירנא לן הנך שמעתתא — מוגתה לנו שמועה זו כאלו למדנוה צמיו של חוני המעגל, שהיה מפרקה לנו ומגיה לנו יפה יפה. או חברותא או מיתותא — ולא גרסינן הכא כחזרי דליו. אלל צצצא צמרל (טו, צ), גבי מעשה דליו, אס לן חזיריו של אלס נוסגין צו כבוד כנחמילה — נוח לו שימות. אי נמי משום הנך צריוני לא כחזר נספרינו. רפיק בדברא = עזר צשדה.

אגוזים, שקדים, אפרסקים, ורמונים — ונותן לו. ועליך הכתוב אומר "ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך" (משלי כג, כה). תנו רבנן: מה שלחו בני לשכת הגזית (אנשי הסנהדרין הגדולה) לחוני המעגל: עליך הכתוב אומר "ותגזר אמר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור". כי השפילו ותאמר גוה ושח עינים יושעי. ימלט אי נקי ונמלט כבר כפיך" (איוב כב, כח—ל) "ותגזר אמר" — אתה גזרת מלמטה, והקדוש ברוך הוא מקיים מאמריך מלמעלה. "ועל דרכיך נגה אור" — דור שהיה אפל הארת בתפלתך. "כי השפילו ותאמר גוה" — דור שהיה שפל הגבהתו בתפלתך, "ושח עינים יושע" — דור ששח (שהיה כפוף) בעונו — הושעתו בתפלתך, "ימלט אי נקי" — דור שלא היה נקי מלטתו בתפלתך, "ונמלט כבר כפיך" — מלטתו כמעשה ידיך הברורין.

ב אמר רבי יוחנן: כל ימיו של אותו צדיק היתה מצטער על מקרא זה "שיר המעלות בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים" (תהלים ככו, א) אמר: מי איכא דנייס שבעין שנין בחלמא (האס יש מי שישן שבעין שנין בחלום) ואיך אפשר לדמות את גלותו ככל שהיתה שבעים שנה לחלוס? יומא חד הוה אזל באורחא חזייה לההוא גברא דהוה נטע חרובא (יום אחד הלך בדרך ראה אדם אחד שנטע חרוב). אמר ליה: האי עד כמה שנין טעין (אמר לו: זה עד כמה שנים טוען פירות)? אמר ליה: עד שבעין שנין (עד שבעים שנה). אמר ליה: פשיטא לך דחייית שבעין שנין (פשוט לך שאתה חי שבעים שנה) שאתה נטע את העץ ליהנות ממנו? אמר ליה האי גברא: עלמא בחרובא אשכחתי, כי היכי דשתלי לי אבהתי — שתלי נמי לבראי (אמר לו אדם זה: כלומר אני, עולם מלא חרובים מצאתי, כפי ששתלו לי אבותי כך שותל אני גם כן לבני). יתיב קא כריך ריפתא אתא ליה שינתא, נים (ישב אכל פיתו, באה לו שינה, וישן). אהדרא ליה משוניתא, איכסי מעינא, ונים שבעין שנין (נהקיפה אותו שן טלע, ונעלם מן העין וישן שבעים שנה). כי קם חזייה לההוא גברא דהוה קא מלקט מינייהו (כאשר קם ראה אדם אחד שמלקט מהם, מן החרובים) אמר ליה: את הוא דשתלתיה (אתה הוא ששתלת אותם) את העץ הזה? אמר ליה: בר כריה אנא (כן בנו אני). אמר ליה: שמע מינה דניימי שבעין שנין (נמצא מכאן שישנתי שבעים שנה) חזא לחמריה דאתילידא ליה רמכי רמכי (נראה את חמורו שנוולדו לה עדרים עדרים של חמורים) באותן שנים מרובות. אזל לביתיה (הלך לביתו) אמר להו (אמר להם) לבני הבית: בריה דחוני המעגל מי קיים (בנו של חוני המעגל האם הוא חי)? אמרו ליה: בריה ליתא, בר כריה איתא (בנו איננו עוד, בן בנו ישנו). אמר להו (אמר להם): אנא (אני) חוני המעגל. לא הימנוהו (לא האמינו לו) אזל לבית המדרש, שמעינהו לרבנן דקאמרי: נהירן שמעתתין כבשני חוני המעגל, דכי הוי עייל לבית מדרשא — כל קושיא דהוה להו לרבנן הוה מפרק להו (נהלך לבית המדרש שמע את החכמים שאומרים: מאירות וברורות הלכותינו כבשנות חוני המעגל, שכאשר היה נכנס לבית המדרש כל קושיא שהיתה להם לחכמים היה פותר להם) אמר להו: אנא ניהו (אמר להם: אני הוא) ולא הימנוהו ולא עבדי ליה יקרא כדמבעי ליה (לא האמינו לו ולא עשו לו כבוד כדאוי לו). חלש דעתיה, בעי רחמי, ומית (חלשה דעתו ביקש רחמים ומת). אמר רבא: היינו דאמרי אינשי (והוה שאומרים אנשים כפתגם מקובל): או חברותא או מיתותא (או חברה מוטב לו כל חברה מוטב לו שימות).

ג אבא חלקיה בר בריה דחוני המעגל הנה, וכי מצטרין עלמא למיטרא הוו משדרי רבנן לגביה ובעי רחמי, ואתי מיטרא. זימנא חזא איצטריף עלמא למיטרא, שדור רבנן זוגא דרבנן לגביה למבעי רחמי דניתי מיטרא. אזול לביתיה ולא אשכחיהו, אזול בדברא ואשכחיהו דהנה קא רפיק. יהבו ליה שלמא

אגוזים, חן לי שקדים, אפרסקים ורמונים — ונותן לו. ועליך הכתוב אומר "ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך" (משלי כג, כה). תנו רבנן: מה שלחו בני לשכת הגזית (אנשי הסנהדרין הגדולה) לחוני המעגל: עליך הכתוב אומר "ותגזר אמר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור". כי השפילו ותאמר גוה ושח עינים יושעי. ימלט אי נקי ונמלט כבר כפיך" (איוב כב, כח—ל) "ותגזר אמר" — אתה גזרת מלמטה, והקדוש ברוך הוא מקיים מאמריך מלמעלה. "ועל דרכיך נגה אור" — דור שהיה אפל הארת בתפלתך. "כי השפילו ותאמר גוה" — דור שהיה שפל הגבהתו בתפלתך, "ושח עינים יושע" — דור ששח (שהיה כפוף) בעונו — הושעתו בתפלתך, "ימלט אי נקי" — דור שלא היה נקי מלטתו בתפלתך, "ונמלט כבר כפיך" — מלטתו כמעשה ידיך הברורין (הנקיים).

ב כיון שהזכרנו מעשה בחוני המעגל, מספרים עליו דבר אחר: אמר ר' יוחנן, כל ימיו של אותו צדיק חוני, היה מצטער בהבנתו של מקרא זה, שנאמר "שיר המעלות בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים" (תהלים ככו, א) אמר: מי איכא דנייס שבעין שנין בחלמא (האס יש מי שישן שבעין שנין בחלום) ואיך אפשר לדמות את גלותו ככל שהיתה שבעים שנה לחלוס? יומא חד הוה אזל באורחא חזייה לההוא גברא דהוה נטע חרובא (יום אחד הלך בדרך ראה אדם אחד שנטע חרוב). אמר ליה: האי עד כמה שנין טעין (אמר לו: זה עד כמה שנים טוען פירות)? אמר ליה: עד שבעין שנין (עד שבעים שנה). אמר ליה: פשיטא לך דחייית שבעין שנין (פשוט לך שאתה חי שבעים שנה) שאתה נטע את העץ ליהנות ממנו? אמר ליה האי גברא: עלמא בחרובא אשכחתי, כי היכי דשתלי לי אבהתי — שתלי נמי לבראי (אמר לו אדם זה: כלומר אני, עולם מלא חרובים מצאתי, כפי ששתלו לי אבותי כך שותל אני גם כן לבני). יתיב קא כריך ריפתא אתא ליה שינתא, נים (ישב אכל פיתו, באה לו שינה, וישן). אהדרא ליה משוניתא, איכסי מעינא, ונים שבעין שנין (נהקיפה אותו שן טלע, ונעלם מן העין וישן שבעים שנה). כי קם חזייה לההוא גברא דהוה קא מלקט מינייהו (כאשר קם ראה אדם אחד שמלקט מהם, מן החרובים) אמר ליה: את הוא דשתלתיה (אתה הוא ששתלת אותם) את העץ הזה? אמר ליה: בר כריה אנא (כן בנו אני). אמר ליה: שמע מינה דניימי שבעין שנין (נמצא מכאן שישנתי שבעים שנה) חזא לחמריה דאתילידא ליה רמכי רמכי (נראה את חמורו שנוולדו לה עדרים עדרים של חמורים) באותן שנים מרובות. אזל לביתיה (הלך לביתו) אמר להו (אמר להם) לבני הבית: בריה דחוני המעגל מי קיים (בנו של חוני המעגל האם הוא חי)? אמרו ליה: בריה ליתא, בר כריה איתא (בנו איננו עוד, בן בנו ישנו). אמר להו (אמר להם): אנא (אני) חוני המעגל. לא הימנוהו (לא האמינו לו) אזל לבית המדרש, שמעינהו לרבנן דקאמרי: נהירן שמעתתין כבשני חוני המעגל, דכי הוי עייל לבית מדרשא — כל קושיא דהוה להו לרבנן הוה מפרק להו (נהלך לבית המדרש שמע את החכמים שאומרים: מאירות וברורות הלכותינו כבשנות חוני המעגל, שכאשר היה נכנס לבית המדרש כל קושיא שהיתה להם לחכמים היה פותר להם) אמר להו: אנא ניהו (אמר להם: אני הוא) ולא הימנוהו ולא עבדי ליה יקרא כדמבעי ליה (לא האמינו לו ולא עשו לו כבוד כדאוי לו). חלש דעתיה, בעי רחמי, ומית (חלשה דעתו ביקש רחמים ומת). אמר רבא: היינו דאמרי אינשי (והוה שאומרים אנשים כפתגם מקובל): או חברותא או מיתותא (או חברה מוטב לו כל חברה מוטב לו שימות).

ג ובקשר לסיפור זה מספרים גם על צאצאיו של חוני שהיו גדולים בצדקתם. מסופר, אבא חלקיה בר בריה דחוני המעגל הוה, וכי מצטרין עלמא למיטרא הוו משדרי רבנן לגביה, ובעי רחמי, ואתי מיטרא (נכשהיה צריך העולם לגשם היו שולחים חכמים אליו והיה מבקש רחמים ובה הגשם). זימנא חזא איצטריף עלמא למיטרא, שדור רבנן זוגא דרבנן לגביה למבעי רחמי דניתי מיטרא. אזול לביתיה ולא אשכחיהו, אזול בדברא ואשכחיהו דהנה קא רפיק. יהבו ליה שלמא (נתנו לו שלום)

ההערה בבנין בית שני. רבים פירשו את המעשה הזה, כולו או מקצתו, בדרך הרמו שבא להסביר את מהותה של הגלות כחלוס ממושך, ואת הצורך לעמול בהווה כדי להכין גם לדורות הבאים (ר' במהרשא וקרן אליה, דרש משה).

מסורת הש"ס
ט. ירושלמי תענית פיג הי"ט (בהרחבה); שבת נט, ב, סג, א. מו"ק טו, ב, סוטה יג, א. כ"מ פה, א, קו, א. וראה ב"ר פ"עו א. שמו"ר פכ"א ב. במדב"ר פי"ד טו דב"ר פ"י ב. ג. א"ב כב. ילקוט י"ד תתק.
י. כל המעשה (ירושלמי תענית פיג הי"ט. שוח"ט תהלים ככו. ילקוט י"ד תתפ. ע"יש) (הכ"ט) ברכות סא, ב. יומא ט, ב. מגילה כד, ב. מכלילתא יתרו ט, א. יא. ר' בכורות ת, א. יב. ב"ב טו, ב. יג. ירושלמי תענית פ"א ה"ד (בשניו שם).

גרוטות

ונותן לו בכתיב: ונותן לו, כד אתה לפני יוצרך. ששח בעונו ככתיב: שעניו שחית. שנין בחלמא ככתיב: שנין. אמר ליה האי — עד שבעין שנין בכתיב: אמר מכדי חרובא עד שבעין שנין לא טעין. האי גברא עלמא ככתיב: אנא עלמא. דהוה קא מלקט — דניימי בכתיב: דקא מנקיט חרובי מההוא חרובא וקא אכיל. אמר ליה: ידעת מאן שתליה להאי חרובא? אמר ליה: אבוה דאבא. אמר דהאי ניימי. ומית ככתיב: ונח נפשיה. וכי מצטרין — ואתי מיטרא בכתיב: משפט זה חסר. אזול בדברא — קא רפיק בכתיב: אשכחיהו דרפיק בדברא.

העולם

חרובים
החרובים הם עצים מאריכי ימים, אולם כרגיל הם מניבים ויכול מסחרו אחרי שש עד שמונה שנים מומן נטיעתם. יש שהסביר את שבעים השנה של החרוב, משום שהחרובים הם דו-ביתיים, ויש עצי זכר (שאינם נותנים פרי) ועצי נקבה. אולם נראה כי עצי זכר זקנים (בני 70-60 שנה) הופכים להיות אנדרוניים, ועשויים להתחיל לתת פירות. בשעת הנטיעה לא ברור מה מיון של העץ. נמצא איפוא שעץ החרוב נתן פרי רק אחר שבעים שנה.

עיונים

כי השפילו וגו' / וברירשלמי מפרש שרצו לומר לחוני שאף שהקב"ה רצה להשפיל את הדור ולהשחות עינוי — הרי חוני כביכול משנה רצון המקום ומביא ברכה. כל ימיו של אותו צדיק / בירשלמי נאמר כי חוני המעגל שהתפלל על הגשם היה נכדו של חוני שחלם שבעים שנה. חוני הראשון היה בסוף ימי בית ראשון וישן כל ימי הגלות

מסורת הש"ס

- א. (בטוי דומה) כתובות עו, ב.
- ב. סנהדרין פח, ב.
- ג. ר' בון פ"ג ט"ז.
- ד. ר' מכות כד, א.
- ה. ר' ב"ק צ"א, ב.
- ו. ר' נדרים כ, ב.
- ז. ר' שבתות לט, א. חולין צד.
- ח. כלה רבתי י.
- ט. ר' כתובות סו, ב.

גרסות

- דרא ציבי - כתפיה בכתיב
- דרא ציבי אחד כתפיה וגלימא אחד כתפיה
- לקשישא חדא בכתיב
- לקשישא יתב חדא
- מיטרא מטר בכתיב אמטול מיטרא
- ולא נחויק - לאינרא בכתיב ומקורות משפט זה חסר
- להכי - לא שאלו בכתיב להכי שאלו לי להכי לא שאלו לי

ולא אסבר להו אפיה ונלא הסביר להם פנים בהשיבו להם שלום. בפניא, כי הוה מנקט ציבי, דרא ציבי ומרא בחד כתפא, וגלימא בחד כתפא (בערב, כאשר אסף עצים להסקה, שם את העצים והמעדר על כתפו האחת, והגלימה על כתפו האחרת). כולה אורחא לא סיים מסאני, כי מטי למיא סיים מסאניה (כל הדרך לא נעל נעלים, כאשר הגיע למים נעל נעלים). כי

«וְלֹא אֶסְבֵּר לְהוּ אַפִּיָּה. בְּפִנְיָא, כִּי הָיָה מְנַקֵּט צִיבִי, דְּרָא צִיבִי וּמְרָא בְּחַד כְּתָפָא, וְגַלְיָמָא בְּחַד כְּתָפָא. כּוּלָּהּ אֹרְחָא לֹא סִיִּים מְסָאנִי, כִּי מְטִי לְמִיָּא — סִיִּים מְסָאנִיָּה. כִּי מְטָא לְהִיזְמִי וְהִיגִי — דְּלִינְהוּ לְמַנְיָה. כִּי מְטָא לְמִתָּא נְפָקָה דְּבִיתָהּ וְלֹא אַפִּיָּה כִּי מִיקְשָׁטָא. כִּי מְטָא לְבִיתָהּ עַלֹת דְּבִיתָהּ בְּרִישָׁא, וְהָדֵר עֵייל אִיהוּ, וְהָדֵר עֵיילִי רַבְנָן (כֹּהֵן) וְהָדֵר עֵיילִי רַבְנָן. וְהָדֵר עֵיילִי רַבְנָן. יְתִיב וְכָרִיף רִיפְתָּא, וְלֹא אָמַר לְהוּ לְרַבְנָן "תּוּ כְּרוּכוּ". פְּלַג רִיפְתָּא לִינוּקִי, לְקִישֵׁשָׁא — חָדָא, וְלִזְוֹטְרָא — תְּרִי. אָמַר לְהוּ לְדְבִיתָהּ: יְדַעְנָא דְרַבְנָן מִשּׁוּם מִיטְרָא קָא אָתוּ, גִּיטְקָא לְאִיגְרָא וְנִיבְעִי רַחְמִי, אַפְשֵׁר דְמַרְצִי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְיִיתִי מִיטְרָא, וְלֹא נַחְזִיק טִיבּוּתָא לְנַפְשִׁי. סָקוּ לְאִיגְרָא, כִּי אִיהוּ בְּחָדָא וְיִיתָא וְאִיָּהּ בְּחָדָא וְיִיתָא, קָדִים סְלוּק עָנְנִי מִהָדָא וְיִיתָא דְּבִיתָהּ. כִּי נַחֲתִית, אָמַר לְהוּ: אָמַי אָתוּ רַבְנָן?

לא אסבר להו אפיה — לא הסביר להם פנים בפניא — לפנות ערב, כשהלך לנימו. דלינהו למניה — הגביה בגדיו אחר כתיביו, כדי שלא יקרעו. כי מיקשטא — נמכשטיין. לאיגרא = עלייה. זיתא = זית. מזויתא דביתיהו — מאלומו הרוח שאשמו שם עלו העצים תחלה, שהיא נענית תחילה. לא אפגרא = לא חצנטל ממלאכתי, כמו: יומא דמיפגרי רבנן (שנת קכט, ג). מאי טעמא דרת — מדוע נשאלת הטלית על כתף אחת, ולא נחת ככתף אחת המשאוי. להכי שאלה לי — להסתעף בה. ולהכי לא שאלה לי — להטיל עליה קולין, לקרעה. במיא לא חזינן — מה דלית בה, ושמא ישכנו דג או נחש. דלא בדקיתו לי — אם כשרים הם פריעים. דלמר מר (נמסכת דרך ארץ רנה פרק ה): כל אדם יהי צעיתין כלפטיס. טובת הנאה חנם — דלינהו לא הוה קא אלכל, דליכא ריפתא, וקא מחוקין כהו טובה חנס. ינוקא קאי בכי כנישתא — קמי רביה, ולא אחי כולי יומא. דאיתתא שכיחא בביתא — כל יומא, וכי מילטריין ענייא מדי — אולה ויהנה. ועוד דמקרבא הנייתה — שדבר אכלה היא נותנת לעני, והוא כלל טורח, ממה שהיתה נותנת מעות ויטריח העני עד שיקנה.

— אמרו ליה: שדרי לן רבנן לגבי דמר למיבעי רחמי אמיטרא. אמר להו: ברוך המקום שלא הצריך אתכם לאבא חלקיה. אמרו ליה: ידעינן דמיטרא מחמת מר הוא דאתא, אלא לימא לן מר הני מילי דתמיהא לן: מאי טעמא פי יהיבנא למר שלמא לא אסבר לן מר אפיה? — אמר להו: שכייר יום הוואי, ואמינא לא איפגרא. ומאי טעמא דרא מר ציבי אחד כתפיה וגלימא אחד כתפיה? — אמר להו: טלית שאולה היתה, להכי — שאלתי, ולהכי — לא שאלתי. — מאי טעמא כולה אורחא לא סיים מסאני, וכי מטי למיא סיים מסאניה? — אמר להו: כולה אורחא חזינא, במיא — לא קא חזינא. — מאי טעמא פי מטא מר להיזמי והיגי דלינהו למניה? — אמר להו: זה מעלה ארוכה וזה — אינה מעלה ארוכה. — מאי טעמא פי מטא מר למתא נפקא דביתהו דמר פי מיקשטא? אמר להו: כדי שלא אתן עיני באשה אחרת. — מאי טעמא עיילא היא ברישא והדר עייל מר אבתרה, והדר עיילינן אנן? — אמר להו: משום דלא בדקיתו לי. — מאי טעמא פי כריך מר ריפתא לא אמר לן "איתו כרוכו"? — משום דלא נפישא ריפתא, ואמינא לא אחזיק בהו ברבנן טיבותא בחנס. — מאי טעמא יהיב מר לינוקא קשישא חדא וילזוטרא תרי? — אמר להו: האי קאי בביתא, והאי יתיב בכי כנישתא. ומאי טעמא קדים סלוק ענני מהדא וזיתא דהנות קיימא דביתהו דמר, לעננא דידיה? — משום דאיתתא שכיחא בביתא, ויהבא ריפתא לענני ומקרבא הנייתה ואנא יהיבנא זוזא, ולא מקרבא הנייתה.

ואבטל מעבודתי. ועוד שאלו: ומאי טעמא דרא מר ציבי אחד כתפיה וגלימא אחד כתפיה (ומה טעם שם אדוני את העצים על כתפו האחת ואת הגלימה על כתפו האחרת)? אמר להו (אמר להם): טלית שאולה היתה זאת, להכי — שאלתי, ולהכי — לא שאלתי (ולזו לכבוש אותה שאלתי אותה, ולזו לשים עליה עצים לא שאלתי). מאי טעמא כולה אורחא לא סיים מר מסאניה וכי מטי למיא סיים מסאניה? אמר להו: כולה אורחא חזינא, במיא לא קא חזינא (וכל הדרך רואה אני ויכול להזהר מן המכשולים, במים אינני רואה) ולכן נעלתי נעלים שלא אנזק שם. מאי טעמא כי מטא מר להיזמי והיגי דלינהו למניה (מה טעם כאשר הגיע אדוני לקוצים הרים את בגדיו)? אמר להו (אמר להם) זה הבשר מעלה ארוכה (מתרפא) אם נטרט בקוצים וזה הבגד אינה מעלה ארוכה. מאי טעמא כי מטא מר למתא נפקא דביתהו דמר כי מיקשטא (מה טעם כאשר הגיע לעיר יצאה אשתו של אדוני כשהיא מקושטת) אמר להו (להם): כדי שלא אתן עיני באשה אחרת בלכתי בעיר. מאי טעמא עיילא היא ברישא, והדר עייל מר אבתרה, והדר עיילינן אנן (מה טעם נכנסה היא בתחילה ואחר כך נכנסו אחרת)? אמר להו: משום דלא בדקיתו לי (משום שאין אתם בדוקים לי בעיני ולא רציתי שתתיחדו עם אשה. מאי טעמא כי כריך מר ריפתא לא אמר לן "איתו כרוכו" (מה הטעם כאשר בצע אדוני פת לא אמר לנו "בואו וביצעו")? אמר להם: משום דלא נפישא ריפתא, ואמינא: לא אחזיק בהו ברבנן טיבותא בחנס (משום שלא היתה הפת מדובה דיה גם לאורחים, ואמרתי: שלא יחזיקו לי טובה בחינתן) שאני מכבד אותם, ואין בליבי כאמת לעשות זאת. מאי טעמא יהיב מר לינוקא קשישא חדא ריפתא וילזוטרא תרי (מה הטעם נתן אדוני לילד הגדול פרוסה אחת ולקטן שתיים)? אמר להו: האי — קאי בביתא, והאי — יתיב בכי כנישתא (אמר להם זה, הגדול — נמצא בבית, ואם הוא רעב הוא אוכל, זה יושב בבית הכנסת ולומד ולכן הוא רעב יותר). ומאי טעמא קדים סלוק ענני מהדא וזיתא דהנות קיימא דביתהו דמר לעננא דידיה (מה הטעם קדמו ועלו עננים מאותה זית שהיתה עומדת אשתו של אדוני לענן שלוק)? אמר להם: משום דאיתתא שכיחא בביתא, ויהבא ריפתא לענני, ומקרבא הנייתה (משום שהאשה נמצאת בבית ונותנת לחם לעניים וקרובה הנאתה) שהיא גורמת להם, ומידה כנגד מידה תפילתה נענית תחילה. ואנא יהיבנא זוזא ולא מקרבא הנייתה (ואני נותן מעות ואין הנאה זו קרובה) משום שהעני אינו נהנה מיד אלא עד שיקנה לחם במעות אלה.

עירובים

מילי דתמיהא לן / מעשי אבא חלקיה לא רק תמוהים היו מצד עצמם אלא שהם נראים לכאורה כיוצאים מגדר התנהגות חכמים, שהרי חכמים אמרו שיש להקפיד להשיב שלום לכל אדם, וצריך להזהר מפני פגיעה בגוף עצמו ("כל תשחית דגופא"), ואין הולכים אחר אשה, ועוד. ומשום כך שאלו חכמים לפשר מעשי. איתתא שכיחא בביתא וכו' / ולרשי יש כאן שני טעמים, האחד שהאשה מצויה בבית, מקום שבאים עניים, והיא נותנת צדקה תדיר, ועוד, שאותה צדקה שהיא נותנת יש בה הנאה מיד.

